

Irena MYTNIK

Uniwersytet Warszawski, Polska
University of Warsaw, Poland
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9748-3314>
e-mail: iwmytnik@uw.edu.pl

Grekokatolicy i prawosławni święci i błogosławieni pogranicza polsko- -ukraińskiego w świetle antroponimii

**Greek Catholic and Orthodox saints and blessed of the Polish-
Ukrainian borderland in the light of anthroponymy**

The subject of the article are the names of the martyrs of the Polish-Ukrainian borderland at the turn of the 19th and 20th centuries, presented in the context of their lives and religious and historical events. The aim of the discussion is to examine in a diachronic and comparative aspect the anthroponymic material excerpted from historiographic sources in relation to the former regional names of the borderland and ethnic lands of Ukraine.

The conducted research showed a close relationship between the analyzed onimos and the Ukrainian anthroponymic system developed in historical times: the names in the Ukrainian language version are mostly confirmed in the Byzantine-Ruthenian calendar, and the surnames clearly refer to the anthroponymy of those parts of the Polish-Ukrainian borderland from which their bearers came, also revealed a significant resemblance to the names of the former Ukrainian territories: Volhynia and the Ruthenian voievodeship. The anthroponyms about Polish linguistic features testify to the specificity conditioned by the interethnic contacts typical of the borderland.

Keywords: anthroponymy, historical and linguistic analysis, martyrs of the Orthodox and Greek Catholic denominations, Polish-Ukrainian borderland

Przedmiotem artykułu jest imiennictwo męczenników pogranicza polsko-ukraińskiego na przełomie XIX i XX w., przedstawione w kontekście ich życia i wydarzeń religijno-historycznych. Celem omówienia jest zbadanie w aspekcie diachronicznym i porównawczym wyekscerpowanego ze źródeł historiograficznych materiału antroponimicznego, w odniesieniu do dawnego imiennictwa regionalnego pogranicza i ziem etnicznych Ukrainy.

Przeprowadzone badania wykazały ścisły związek analizowanych onimów z ukształtowanym w czasach historycznych ukraińskim systemem antroponimicznym: imiona

w ukraińskiej wersji językowej w większości znajdują poświadczenie w kalendarzu bizantyjsko-ruskim, zaś nazwiska wyraźnie nawiązują do antroponimii tych części pogranicza polsko-ukraińskiego, z których pochodzili ich nosiciele, ujawniły też znaczne podobieństwo do imiennictwa terenów dawnej Ukrainy: Wołynia i województwa ruskiego. Antroponimy o polskich cechach językowych świadczą o specyfice uwarunkowanej typowymi dla terenów pogranicza kontaktami międzyetnicznymi.

Słowa kluczowe: antroponimia, analiza historyczno-językowa, męczennicy wyznania prawosławnego i greckokatolickiego, pogranicze polsko-ukraińskie

Tematem niniejszego omówienia jest imiennictwo męczenników wyznania prawosławnego i greckokatolickiego pogranicza polsko-ukraińskiego na przełomie XIX i XX w., które zostanie przedstawione w odniesieniu do dawnej antroponimii regionalnej tego terenu i etnicznej Ukrainy. Analiza historyczno-językowa, uwzględniająca pochodzenie i strukturę antroponimów, ujawni ich związek z ukształtowanym w czasach historycznych systemem nazewniczym oraz specyfikę uwarunkowaną polsko-ukraińskimi kontaktami językowo-kulturowymi. Zarys historii Kościoła wschodniego w Polsce i biogramy męczenników ukażą kontekst historyczny wydarzeń, które przyczyniły się do wyniesienia ich na ołtarze. Przez wyznanie religijne, pośrednio również przez miejsce swego urodzenia w dzisiejszym województwie podlaskim (powiat hajnowski), lubelskim (powiat bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, łukowski, tomaszowski, zamojski) i podkarpackim (powiat sanocki), obszarze funkcjonowania zespołów gwarowych języka ukraińskiego, należących do trzech arealów dialektalnych: północnoukraińskiego, południowo-zachodnioukraińskiego i łemkowskiego, związani byli ze społecznością ukraińską, zamieszkującą te ziemie od stuleci.

Z historii Kościoła wschodniego w Polsce

Pogranicze polsko-ukraińskie to teren dawnych rubieży państwa polskiego, Rusi i Litwy. Od czasów średniowiecznych były one obiektem wpływów Piastów i Rurykowiczów oraz Kościoła prawosławnego i katolickiego. Pochodzenie etniczno-językowe mieszkańców znajdowało swoje odbicie w przynależności konfesyjnej: Polacy byli katolikami, zaś Rusini-Ukraińcy wyznania prawosławnego, a z chwilą podpisania unii brzeskiej również greckokatolickiego. Na początku XIV w. istniały tu dwie diecezje prawosławne: w Przemyślu i w Chełmie, należące do metropolii halickiej, a od drugiej połowy XVI w. – do metropolii kijowskiej. Przystąpienie hierarchów Cerkwi prawosławnej do unii z Kościołem katolickim przyniosło jej delegalizację w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i wyodrębnienie Cerkwi greckokatolickiej, wchodzącej w skład diecezji chełmskiej, a w dalszej konsekwencji zwierzchność Kościoła katolickiego oraz długotrwałe konflikty religijne w obrębie

społeczności ukraińskiej obu konfesji¹. Przyjęcie unii w diecezji przemyskiej nastąpiło znacznie później – w 169 r.

Zmiana sytuacji politycznej związanej z rozbiorami Rzeczypospolitej sprawiła, że znajdujące się w zaborze rosyjskim parafie prawosławne zostały objęte jurysdykcją Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej. W 1839 r. władze carskie skasowały unię brzeską na podległym sobie terytorium, a w 1874 r. dokonały przymusowego przejścia unitów w Królestwie Polskim na prawosławie. Smutną kartą w historii Cerkwi grekokatolickiej tego okresu były prześladowania i męczeńska śmierć unitów podlaskich. Cerkiew przetrwała w diecezji przemyskiej, która w wyniku I rozbioru Polski znalazła się w obrębie państwa austro-węgierskiego. Jej sytuacja uległa znacznemu pogorszeniu w czasie I wojny światowej, po inwazji na tereny Galicji Imperium Rosyjskiego. W tym czasie niektórzy przedstawiciele duchowieństwa unickiego wyznawali poglądy rusofilskie: jedni przechodzili na prawosławie, inni dobrowolnie wyjeżdżali w głąb Rosji lub na Austro-Węgry – wielu z nich władze austriackie osadzały w obozach koncentracyjnych. Odrodzenie Kościoła grekokatolickiego w Galicji nastąpiło w dwudziestoleciu międzywojennym, głównie za sprawą działalności metropolity Andrzeja Szeptyckiego. Jednakże już od początku II wojny światowej duchowni zarówno wschodniej części diecezji przemyskiej, jak też stanisławowskiej i lwowskiej byli poddawani szeregu represjom ze strony władz komunistycznych ZSRR. Znacznie lepsze warunki funkcjonowania miał Kościół grekokatolicki w zachodniej części diecezji przemyskiej, w granicach której znajdowała się również Apostolska Administracja Łemkowszczyzny².

Dokumentem wydarzeń, które odcisnęły niezatarty ślad na dziejach Kościoła wschodniego w Polsce, jest historia męczenników za wiarę obrządku prawosławnego i grekokatolickiego z końca XIX oraz pierwszej połowy XX w. Dane opracowań historiograficznych pozwoliły na zaliczenie do ich grona 17 mieszkańców pogranicza polsko-ukraińskiego, w większości osób duchownych.

Męczennicy prawosławni

7 lipca 1994 r. Sobór Biskupów Cerkwi Prawosławnej w Polsce podjął decyzję o włączeniu do grona świętych ks. Maksyma Sandowicza, patrona Gorlic i Diecezji Przemysko-Gorlickiej³.

¹ L. Bieńkowski, *Chelmska diecezja, II: Diecezja prawosławna* [w:] *Encyklopedia katolicka*, pod red. R. Łukaszyka, L. Bieńkowskiego, F. Gryglewicza, t. 3, Lublin 1989, s. 132–133; A. Gil, *Chelmska diecezja unicka 1596–1810. Dzieje i organizacja*, Lublin 2005, s. 251–252; J. Kuligowski, *Kościół Wschodni na Ziemi Chelmskiej i południowym Podlasiu od chrystianizacji do końca XVI wieku* [w:] „Rocznik Mazowiecki”, 12, 2000, s. 54–55.

² Z. Wojewoda, *Zarys historii Kościoła grekokatolickiego w Polsce w latach 1944–1989*, Kraków 1994.

³ J. Charkiewicz, *Święci Cerkwi prawosławnej w Polsce. Ilustrowana historia*, Warszawa 2017, s. 167–183.

Ks. Maksym był z pochodzenia Łemkiem. Urodził się w 1886 r. w Żdychach na Podkarpaciu w rodzinie greckokatolickiej. Wstąpił najpierw do klasztoru bazylianów w Krechowcu, a następnie do Ławry Począjowskiej. Po ukończeniu Wołyńskiego Seminarium Duchownego w Żytomierzu rozpoczął pracę misyjną wśród przechodzących na prawosławie Łemków, za co zaznał prześladowań ze strony władz austro-węgierskich. Ostatni areszt, pod zarzutem szpiegostwa na rzecz Rosji, trwał prawie dwa lata, a proces sądowy, w czasie którego oskarżono go o działania zmierzające do oderwania Galicji od państwa austro-węgierskiego, a także o manifestowanie negatywnego stosunku do katolicyzmu, trwał prawie trzy miesiące. Po otrzymaniu wyroku uniewinniającego powrócił do wsi Grabie, jednak już po kilku tygodniach wybuchła I wojna światowa. Ks. Maksyma aresztowano ponownie wraz z rodziną i osadzono w więzieniu w Gorlicach. Decyzja o jego rozstrzelaniu miała zniweczyć dążenia narodowe i rusofilskie ludności łemkowskiej.

W sierpniu 2000 r. Sobór Biskupów Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej włączył do Soboru Nowych Męczenników i Wyznawców Rosyjskich XX wieku pięciu kapłanów: archimandrytę wyznawcę ks. Symeona Kulhawca, ks. Włodzimierza Miedwiedziuka, ks. Romana Miedwiedzia, o. Leoncjusza Stasiewicza i ks. Jerzego Stepaniuka⁴.

Ks. Symeon Kulhawiec urodził się w 1882 r. koło Łomazy na Lubelszczyźnie. Był psalmistą w jednej z białskich cerkwi. W 1915 r. wraz z innymi uchodźcami udał się do Rosji. Koleje losu rzucały go do różnych miejsc, by ostatecznie skierować – już jako ksiądz – do cerkwi Narodzenia Najświętszej Bogarodzicy we wsi Jakot na północ od Moskwy. W 1938 roku został oskarżony o działalność antyradziecką, wtrącony do więzienia i rozstrzelany na rozkaz NKWD.

Ks. Włodzimierz Miedwiedziuk urodził się w 1888 r. w Łukowie na Lubelszczyźnie. Przez kilka lat pełnił posługę psalmisty w cerkwi pw. św. Mikołaja w Radomiu. Po wybuchu I wojny światowej, uciekając przed frontem, dotarł do Moskwy, gdzie przyjął święcenia diakańskie i kapłańskie. W historii zapisał się jako oddany kapłan, który stawiał opór tzw. „obnowieńcom”, tworzącym odłam Cerkwi prawosławnej, współpracujący z władzą radziecką. Wkrótce przedstawiono mu kolejne zarzuty i zesłano na trzy lata do łagru. Po odbyciu kary prowadził działalność duszpasterską pod Moskwą, a następnie w rejonie wołokołamskim. Do kolejnego aresztowania doszło pod koniec 1937 r. pod pretekstem działalności antyradzieckiej. Ks. Miedwiedziuka skazano wówczas na śmierć przez rozstrzelanie.

Ks. Roman Miedwiedź urodził się w 1874 r. w Zamościu. Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie oraz Akademię Teologiczną w Sankt Petersburgu. Posługę kapłańską pełnił początkowo w Sankt Petersburgu, następnie w Tomaszowie Mazowieckim i w Sewastopolu, gdzie objął funkcję dziekana nadmorskich wojsk floty czarnomorskiej. Udział ks. Romana w zażegnaniu buntu, który wybuchł na okręcie „Święty Jan Złotousty”, przyczynił się do wydania decyzji o jego areszcie i rozstrzelaniu. Uprowadzony przez jednego z marynarzy udał się do Moskwy, gdzie

⁴ *Ibidem*, s. 185–192, 229–239, 249–253, 289–290, 413–426.

prowadził posługę duszpasterską, którą przerywały powtarzające się aresztowania. Decyzją władz zmuszony był opuścić parafię i przenieść się do jednej z podmołkowskich wsi. Jego praca w nowym miejscu sprzeciwiała się panującej ideologii komunistycznej i w niedługim czasie został wywieziony do łagru na północy Rosji. Po pięciu latach wyszedł na wolność. W 1937 r. na polecenie NKWD podjęto nieudaną próbę aresztowania ks. Romana, który wkrótce zmarł, przed śmiercią składając śluby zakonne.

Archimandryta wyznawca o. Leoncjusz (imię zakonne) Lew Stasiewicz urodził się w 1884 r. w Tarnogradzie na południowej Lubelszczyźnie. Po ukończeniu Chełmskiego Seminarium Duchownego wstąpił do klasztoru św. Onufrego w Jabłecznej. Gdy wybuchła I wojna światowa wraz z braćmi udał się do Rosji, do jednego z moskiewskich monasterów. Po kilku latach został przeniesiony do Suzdala i mianowany przełożonym wspólnoty zakonnej. W 1930 r. o. Leoncjusza aresztowano pod pretekstem działalności konytrrewolucyjnej i skazano na trzy lata łagru w Komi na Syberii. Sytuacja powtórzyła się w 1935 r., a miejscem zesłania był obóz pracy w Karagandzie, skąd powrócił po 3 latach, posługę duchowną sprawując w domach wiernych. Zmianę przyniósł rok 1947. O. Leoncjusz otrzymał wówczas nominację na proboszcza cerkwi Trójcy Świętej w Woroncowie i dziekana jednego z dekanatów w obwodzie iwanowskim. Jego zaangażowanie nie uszło jednak uwadze władz, które wydały decyzję o odbyciu kary 10 lat łagru w Komi. W połowie lat 50. karę złagodzano i o. Leoncjusz powrócił, obejmując parafię we wsi Michajłowskoje. Żył w ubóstwie i ascezie. Odszedł ze świata w 1972 r. w opinii świętości.

Ks. Jerzy Stepaniuk urodził się w 1881 r. we wsi Policzna na południowym Podlasiu. Po ukończeniu kursów w Moskwie i otrzymaniu święceń kapłańskich posługę duszpasterską rozpoczął w Turkiestanie. Tam zastała go rewolucja 1917 r. i I wojna światowa. Nie chciał opuścić swoich wiernych i w niedługim czasie został aresztowany przez czerwonoarmistów i rozstrzelany.

20 marca 2003 r. do Soboru Męczenników Ziemi Chełmskiej i Podlaskiej zostali włączeni: ks. Lew Korobczuk, ks. Bazyli Martysz, ks. Piotr Ohryzko i ks. Sergiusz Zacharczuk. Autokefaliczny Kościół Prawosławny w Polsce dokonał ich kanonizacji 7 i 8 czerwca 2003 r. w Chełmie⁵.

Ks. Lew Korobczuk urodził się w 1919 r. w Rosji, dokąd losy rzuciły jego rodziców pochodzących z ziemi chełmskiej. W 1942 roku otrzymał święcenia kapłańskie i został skierowany do Łaskowa w powiecie hrubieszowskim. W czasie II wojny światowej był to teren konfliktów polsko-ukraińskich na tle religijnym i narodowościowym. W marcu 1944 r. ukrywał się wraz z parafianami, wkrótce jednak wszyscy ponieśli męczeńską śmierć z rąk oprawców.

Ks. Bazyli Martysz urodził się w 1874 r. w Teratynie. Ukończył Chełmskie Seminarium Duchowne i w 1900 r. otrzymał święcenia kapłańskie, po czym wraz z żoną

⁵ *Ibidem*, 340–343, 358–359, 362–363, 369–377.

udał się na Alaskę. Posługę pełnił w parafiach w Stanach Zjednoczonych i w Kanadzie. Przełożeni cenili jego oddanie i pracowitość, a parafianie prostotę i dobroć. Martyszwowie jednak, obawiając się amerykańskiej swoich dzieci, podjęli decyzję o powrocie do Polski. W 1912 r. przybyli do Sosnowca, lecz zaraz po wybuchu I wojny światowej zmuszeni byli udać się do Rosji. Z bieżeństwa powrócili po 4 latach. Ks. Bazyli otrzymał pracę w Wojsku Polskim jako kapelan w randze pułkownika. Był doradcą Jerzego Jaroszewskiego, metropolity warszawskiego i całej Polski, a następnie współpracownikiem metropolity Dionizego Waledyńskiego. Posługiwał również w obozach internowanych członków Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej. Za swoją pracę został odznaczony Orderem Odrodzenia Polski. W 1934 r. powrócił wraz z rodziną do Teratyna i tam na początku maja 1945 r. poniósł śmierć z rąk złoczyńców.

Ks. Piotr Ohryzko urodził się w 1891 r. w Tarnawatce w powiecie tomaszowskim. Był absolwentem Wołyńskiego Seminarium Duchownego w Krzemieńcu. Początkowo posługę kapłańską sprawował w diecezji wołyńskiej, następnie w Suminie i w Moreszynie w ziemi chełmskiej. 10 kwietnia 1944 r. został wyprowadzony z cerkwi podczas sprawowania Eucharystii poza wieś i stracony przez grupę nieznaną oprawców.

Ks. Sergiusz Zacharczuk urodził się w 1915 r. w miejscowości Szychowice koło Hrubieszowa. Obowiązki duszpasterskie przyszło mu pełnić w bardzo trudnych warunkach. Został skierowany do parafii Nabroź niedaleko Tomaszowa Lubelskiego, której cerkiew została spalona. Sakramenty Święte sprawował w budynku mieszkalnym. W maju 1943 r. padł ofiarą złoczyńców wraz z 14 parafianami. Szczątki ks. Sergiusza Zacharczuka spoczywają w cerkwi św. Apostoła Jana Teologa w Chełmie.

7 maja 2003 r. Synod Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej podjął decyzję o zaliczeniu do grona świętych ks. Emilian Panasewicz, który urodził się w 1875 r. w Obszy na południowej Lubelszczyźnie⁶. Po ukończeniu Chełmskiego Seminarium Duchownego został skierowany do parafii w Łęczycy, a następnie w Busku. I wojna światowa była dla ks. Emiliana czasem aresztowań i pobytu w austriackich więzieniach dla jeńców wojennych. Pod koniec wojny wyjechał do Kijowa okupowanego przez Niemców, skąd udał się do Charkowa, a następnie do Sewastopola i Wiaźmy w obwodzie smoleńskim. W 1929 r. postawiono mu zarzut działalności na szkodę państwa radzieckiego i skazano na 3 lata łagru na Wyspach Sołowieckich. Do Wiaźmy powrócił po odbyciu kary. Kolejne lata były naznaczone wzmożonymi represjami władzy radzieckiej wobec duchownych. Ks. Emilian zmuszony był kontynuować swoją pracę w parafii w Leningradzie, a następnie w Tychwinie. Wkrótce został ponownie aresztowany pod zarzutem prowadzenia działalności kontrewolucyjnej o rozstrzelany.

17 sierpnia 2004 r. Synod Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej zaliczył do grona świętych diakona Leoncjusza Strocziuka, który urodził się w 1878 r. w Sahryniu

⁶ *Ibidem*, s. 244–248.

niedaleko Hrubieszowa⁷. Z rodzinną wsią związany był przez wiele lat, posługując w miejscowej cerkwi jako psalmista oraz diakon. U schyłku I wojny światowej wyjechał do Moskwy, by rozpocząć pracę duszpasterską w jednej z podmoskiewskich parafii. W 1937 r. został oskarżony o prowadzenie działalności kontrrewolucyjnej, wtrącony do więzienia na Tagance, a następnie wywieziony do łagru w Amurlagu na Syberii, gdzie zmarł po niespełna 4 latach.

Począwszy od 2008 r. Cerkiew prawosławna w Polsce czci Mikołaja Borowika, psalmistę i męczennika ziemi chełmskiej i podlaskiej, pochodzącego z Grodysławic w powiecie tomaszowskim⁸. Rodzinę Borowików często zapraszano do monasteru w Turkowicach, by swoim śpiewem uświetniała uroczystości cerkiewne. Bolesne doświadczenia w ich życiu rozpoczęły się latem 1943 r., z chwilą wysiedlenia przez Niemców mieszkańców wsi do pobliskiego Bukowina. Był to czas wzmożonych działań przestępczych skierowanych przeciwko ludności prawosławnej. Rodzina Borowików tułała się po okolicy. W Wielki Piątek 1944 roku syn Mikołaj stracił życie z rąk złoczyńców w miejscowości Pieniany.

Męczennicy grekokatolicy

27 czerwca 2001 r. Jan Paweł II w ostatnim dniu swojej pielgrzymki na Ukrainę beatyfikował 28 męczenników grekokatolickich, ofiary reżimu komunistycznego i nazistowskiego. Znaleźli się wśród nich przedstawiciele duchowieństwa grekokatolickiego: księża diecezjalni i zakonni – bazylianie i redemptoryści, zakonnice należące do Zgromadzenia św. Józefa i Służebnic NMP oraz jedna osoba świecka. Byli prześladowani przez władze komunistyczne, które zwalczały Kościół z pobudek ideologicznych, i zmuszani do przejścia na prawosławie. Czworo z nich przez miejsce swego urodzenia związanych jest z terenem pogranicza polsko-ukraińskiego. Oto ich sylwetki.

Ks. Józef Jozafat (imię zakonne) Kocyłowski urodził się w 1876 r. w miejscowości Pakoszówka niedaleko Sanoka⁹. Studiował w Rzymie, w grekokatolickim Kolegium św. Jozafata. Na Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza z Akwinu zrobił doktorat z teologii i filozofii. W 1907 r. otrzymał święcenia kapłańskie i objął funkcję prorektora Seminarium Duchownego w Stanisławowie. Wstąpił do Zgromadzenia Bazylianów, a po latach doczekał się nominacji na stanowisko biskupa grekokatolickiej diecezji przemyskiej. W roku 1946 ks. Kocyłowski został aresztowany na polecenie polskich władz komunistycznych i przekazany MSW USRR. Oskarżono go o działalność antyradziecką, poddano torturom i skazano na 10 lat łagru w Czapajówce na Kijowszczyźnie, gdzie wkrótce zmarł.

⁷ *Ibidem*, s. 310–311.

⁸ *Ibidem*, s. 365–367.

⁹ *Енциклопедія українознавства*, ред. В. Кубійович, т. 3, Львів 1994, с. 1153; *Енциклопедія історії України*, ред.: В. Смолій et al., т. 5, Київ 2008, с. 246.

Ks. Jan Ziatyk również pochodził z Podkarpacia. Urodził się w 1899 r. w miejscowości Odrzechowa koło Sanoka¹⁰. Był absolwentem Seminarium Duchownego w Przemyślu. W 1935 r. wstąpił do Zgromadzenia Redemptorystów obrządku bizantyjskiego. Wykładał teologię dogmatyczną w Seminarium Redemptorystów we Lwowie, a od roku 1948 pełnił funkcję wiceprowincjała redemptorystów oraz wikariusza generalnego Cerkwi greckokatolickiej na Ukrainie. Z tego też powodu znalazł się w centrum uwagi służb bezpieczeństwa. W 1950 r. został aresztowany. Przez prawie dwa lata poddawano go przesłuchaniom i torturom, by wymóc podpisanie fałszywych zeznań i doniesienie na Kościół greckokatolicki i inne osoby duchowne. Ks. Iwan Ziatyk nie zgodził się na kolaborację i przejście na prawosławie. W 1952 r. skazano go na 10 lat łagru w Bracku w obwodzie irkuckim. Po niespełna 4 miesiącach został śmiertelnie pobity przez oficera i zmarł w szpitalu więziennym.

Ks. Grzegorz Łakota urodził się w roku 1883 w Hołodówce na Łemkowszczyźnie¹¹. Świecenia kapłańskie otrzymał w Przemyślu. Kształcił się na Uniwersytecie Wiedeńskim. Był doktorem teologii i rektorem Seminarium Duchownego w Przemyślu, a od 1926 r. biskupem pomocniczym diecezji przemyskiej. W 1945 r. został uwięziony przez władze PRL, wydany w ręce NKWD i skazany na 10 lat zesłania do łagru w Workucie, gdzie zmarł po 5 latach.

Wśród beatyfikowanych przez Jana Pawła II znalazła się również s. Olimpia (imię zakonne) Olga Bida ze Zgromadzenia Sióstr św. Józefa, obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, urodzona w 1903 r. w Cebłowie w ówczesnym powiecie hrubieszowskim¹². Była mistrzynią nowicjuszek, a następnie przełożoną klasztoru w Chyrowie. Po likwidacji przez Rosjan w 1946 r. Kościoła greckokatolickiego i wcieleniu go do struktur Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej siostry józefitki posługiwały w ukryciu, nauczając dzieci religii i przygotowując do przyjęcia I Komunii Świętej. Poddawano je represjom, zmuszając do przejścia na prawosławie.

W 1950 r. władze komunistyczne wydały nakaz aresztowania s. Olimpji pod zarzutem działalności antyradzieckiej i dożywotniego zesłania do Tomska, a następnie do Charska na Syberii, gdzie była torturowana i zmarła po dwóch latach.

Analiza językowa antroponimów

1. Imiona

Imiona przedstawionych świętych i błogosławionych podaję w ukraińskiej i polskiej wersji językowej, przytaczam też ich formy cerkiewne i łacińskie, a następnie pochodzenie językowe.

¹⁰ М. Бубній, *Іван Зятук*, Львів 2003.

¹¹ В. Кубійович, *Op. cit.*, с. 1255.

¹² І. Микуш, Р. Сиртин, *Блаженна Олімпія Біда свідок невинних страждань монашества*, 2005, http://www.sokal.lviv.ua/relihiia-olimpiia_bida.html, [12.10.2022].

Василь, Bazyli, cerk. *Василий*, łac. *Basilius*: gr. *Basíleios*: *basíleios* „królewski; król, wódz” TCYI, MalCh 196;

Володимир, Włodzimierz, cerk. *Володимир*, łac. *Vladimirus*: psł. *Voldiměrъ: *voldъ „władza” i *měrъ* „wielki” TCYI, SI;

Григорій, Grzegorz, cerk. *Григорий*, łac. *Gregorius*: gr. *Gregórios*: *gregoréo* „czuwać” TCYI, MalCh 228;

Іван, Jan, cerk. *Іоанн*, łac. *Ioannes, Iohannes*: hebr. *Jehōhānān* „Jahwe (Bóg) jest łaskawy” TCYI, MalCh 243;

Йосафат, Jozafat, cerk. *Йосафат*, łac. *Iosaphat, Josaphat*: hebr. *Īōšāfāt, Īēhōsāfāt* „Jahwe (Bóg) sądził” TCYI, SI;

Йосиф, Йосун, Józef, cerk. *Іосиф*, łac. *Ioseph*: hebr. *Jōsēph*: *jo < jehō* „Jahwe” i *jasaj* „przydać, przymnożyć”, por. *Озеп, Jozef* TCYI, MalCh 300;

Лев, Leon, cerk. *Лев*, łac. *Leo*: gr. *Leōn*: *leōn* „lew” TCYI, MalCh 270;

Леонтії, Леонт, Leoncjusz, cerk. *Леонтий*, łac. *Leontius*: gr. *Leōntios*: *leōnteios* „łwi” TCYI;

Максим, Maksym, cerk. *Максим*, łac. *Maximus*: *maximus*, superlat. do *magnus* „wielki” TCYI, MalCh 277;

Микола, Миколай, Mikołaj, cerk. *Николай*, łac. *Nicolaus*: gr. *Nicólaos*: *nikē* „zwycięstwo” i *laós* „lud, ludzie” TCYI, MalCh 285;

Олімпія, Olimpia, cerk. *Олимпия*, łac. *Olympia, Olympias*: gr. *Olympia* „nazwa miasta na Peloponezie” TCYI, SI;

Ольга, Olga, cerk. *Ольга*, łac. *Olga*: stskand. *Helga*: *heila* „święta; uświęcona” TCYI, SI;

Омелян, Emilian, cerk. *Ємилиан*, łac. *Aemilianus*: *Aemilius*: *aemūlus* „współzawodnik; zazdrosny” TCYI, MalCh 299;

Роман, Roman, cerk. *Роман*, łac. *Romanus*: etn. *Romanus* „pochodzący z Rzymu” TCYI, MalCh 318;

Семен, Symeon, cerk. *Симеон*, łac. *Simeon*: hebr. *Šēm ’ōn* „Bóg słyszy” TCYI;

Сергій, Sergiusz, cerk. *Сергий*, łac. *Sergius*: gens *Sergia* „ród *Sergia* – stary ród patrycjuszowski” TCYI;

Юрій, Jerzy, cerk. *Георгій*, łac. *Georgius*: gr. *Geórgios*: *georgós* „rolnik” TCYI, MalCh 251.

Niektóre z nich, np. *Josafat* – *Jozafat*, *Лев* – *Lew*, *Леонтій* – *Leoncjusz*, *Максим* – *Maksym*, *Олга* – *Olga*, *Омелян* – *Emilian*, *Семен* – *Symeon*, *Сергій* – *Sergiusz*, *Васыл* – *Bazyli*, *Воłodымир* – *Włodzimierz*, to imiona typowo rusko-bizantyjskie, rzadkie lub niewystępujące w polskim kalendarzu liturgicznym, inne, np. *Іван* – *Jan*, *Григорій* – *Grzegorz*, *Іурій* – *Jerzy*, *Микола* – *Mikołaj*, znane są również współcześnie w obu tradycjach imienniczych.

1. Nazwiska

Nazwiska męczenników z południowego Podlasia, Lubelszczyzny i Lemkowszczyzny są formacjami powstałymi w wyniku derywacji sufiksальной oraz semantycznej.

A. Patronimy

Zasadniczą grupę stanowią wśród nich dawne patronimy tworzone przy pomocy formantów zależnościowych. Są to nazwiska na *-uk*: *Korobczuk*, *Miedwiedziuk*, *Strociuk*, motywowane przez odapelatywne antroponimy ojców:

Korobczuk: n. os. *Korob/Korobko*, te zaś od ukr. копоб „koszyk lub inny przedmiot wykonany z łoży, łyka, brzości, wiązu, służący do przechowywania czy przenoszenia; wierzchnia część wozu; żłób; ściek”, również od n. os. *Korobka*: ukr. коробка „pudełko, skrzynka” ECYM; „kosz z drzewa dębowego lub lipowego” Грін. Por. *Korob*, *Korobczuk*, *Korobka*, *Korobko*¹³; *Korobka*¹⁴;

Miedwiedziuk: n. os. „*Miedwied*”, zob. niżej *Miedwiedź*. Por. też *Miedzwiedczuk*¹⁵;

Strociuk: n.os. *Strok*, *Stroka*: ukr. строк, строка „okres, termin”, строка (z pol.) „wąski pasek skóry łączący się z podeszwą w postolach, dawnym obuwii noszonym przez wieśniaków” ECYM, również *sroka* „ptak z rodziny krukowatych” SJP. Por. *Strok*, *Stroka*, *Strociak*¹⁶, *Stroczycz*¹⁷, a także przez antroponimy o podstawie odimiennej (imiona w formie kalendarzowej i potocznej):

Stepaniuk: im ukr. Степан, cerk. Стефан TCYI. Por. *Stepaniuk*¹⁸;

Zacharczuk: im ukr. Захарко: Захар, Захариї, cerk. Захария TCYI. Por. *Zacharczuk*¹⁹.

Do tej grupy należą również nazwiska na *-owicz/-ewicz*: *Panasewicz*, *Sadowicz*, *Stasiewicz*, pochodzące od imion chrzestnych ojców:

Panasewicz: im ukr. Панас, Атанас, Атанасій, cerk. Афанасій TCYI. Por. *Panasewicz*, *Panasiewicz*²⁰, *Panasiewicz*²¹, *Panaszewicz*²²;

Sadowicz: im. ukr. Санда, Сандо: Александр (w regionie Karpat i Dunaju), cerk. Александр, por. Санда²³ lub od niem. n. os. *Sand*: im. złoż. na *Sand-*, por. *Sadowicz*²⁴;

Stasiewicz: im ukr. Стась: im. złoż. typu Станислав, Станислав lub Остап, Стасій TCYI²⁵, Por. *Stasiewicz*²⁶.

¹³ K. Rymut, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1, Kraków 1999, s. 465.

¹⁴ M. Kojder, *Antroponimia historyczna wiernych chełmskiej diecezji grecko-unickiej (1662–1810)*, Lublin 2019, s. 173.

¹⁵ *Ibidem*, s. 129

¹⁶ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 2, Kraków 2001, s. 471.

¹⁷ I. Mytnik, *Słownik historyczno-etymologiczny antropimów ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku*, Warszawa 2017; e-book: Warszawa–Lublin 2022, s. 262.

¹⁸ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 2, Kraków 2001, s. 481–482.

¹⁹ *Ibidem*, s. 715–716; I. Mytnik, *Op. cit.*, s. 306; M. Kojder, *Op. cit.*, s. 134.

²⁰ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 2, Kraków 2001, s. 11.

²¹ M. Kojder, *Op. cit.*, s. 110.

²² I. Mytnik, *Op. cit.*, s. 213.

²³ П. Чучка, *Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник*, Львів 2005, c. 502.

²⁴ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 2, Kraków 2001, s. 396.

²⁵ П. Чучка, *Op. cit.*, c. 329–330.

²⁶ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 2, Kraków 2001, s. 478; I. Mytnik, *Op. cit.*, s. 259.

Formacją patronimiczną jest także odimienne nazwisko *Martysz*:

Martysz: im. ukr. *Mapm, Mapma, Mapmuh* TCYI. Por. *Martysz*²⁷.

Nazwiska z formantem *-uk* w badanym materiale odnoszą się do męczenników pochodzących z południowego Podlasia oraz Lubelszczyzny. W XVIII w. i później należały do najpopularniejszych we wschodniej Lubelszczyźnie, w tym na terenie dawnej ziemi chełmskiej²⁸, w starostwie grabowieckim w ziemi bełskiej²⁹, na terenie południowej Białostocczyzny i Podlasia³⁰ oraz na Ukrainie: w województwie wołyńskim³¹, we wschodnich okręgach województwa ruskiego i na Huculszczyźnie³². W antroponimii łemkowskiej był to rzadko odnotowywany typ morfologiczny³³.

Z kolei nazwiska z formantem *-owicz/-ewicz* należą do męczenników pochodzących z południowej Lubelszczyzny (powiat biłgorajski) oraz Łemkowszczyzny. Na tym modelu słowotwórczym oparta była staroruska antroponimia stanu uprzywilejowanego, a począwszy od XVI w. antroponimia mieszczan i chłopów, z czasem, w zależności od regionu, zdominowana przez inne typy morfologiczne. W XVIII w. nazwiska na *-owycz/-ewycz* należały do mało popularnych na ziemiach zachodniej Ukrainy: na Wołyniu³⁴ oraz w części województwa ruskiego³⁵, nieco częściej występowały we wschodniej Lubelszczyźnie³⁶, w starostwie grabowieckim były okazjonalnie odnotowywane wśród chłopów, większą popularnością cieszyły się wśród mieszczan³⁷. W imiennictwie Łemków występowały przede wszystkim w środowisku elit, zwłaszcza osób duchownych³⁸.

²⁷ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 2, Kraków 2001, s. 72.

²⁸ I. Huk, *Klasyfikacja i analiza słowotwórcza antroponimów w dawnej ziemi chełmskiej* [w:] „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 6–7, 1998, s. 439–440; M. Kojder, *Antroponimia historyczna starostwa hrubieszowskiego w XVI i XVIII wieku*, Lublin 2014, s. 66; Idem, *Op. cit.*, s. 115–116.

²⁹ M. Olejnik, *Antroponimia starostwa grabowieckiego (XVI–XVIII w.)*, Lublin 2019, s. 195, 227–228.

³⁰ E. Bogdanowicz, *Nazwiska z komponentem -k- w części sufiksальной na podstawie XVIII-wiecznych ksiąg metrykalnych południowej Białostocczyzny* [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok 2006, s. 338–339; L. Dacewicz, *Rola sufiksu -uk w kulturze nazewniczej Podlasia* [w:] *Manuscula Linguistica in honorem Aleksandrae Cieślakowej oblaty*, pod red. K. Rymuta, Kraków 2006, s. 157–162; P. Złotkowski, *Antroponimia historyczna mieszczan i chłopów Brańska i okolic w ujęciu statycznym i dynamicznym*, Lublin 2017.

³¹ I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2010.

³² E. Wolnicz-Pawłowska, *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*, Wrocław 1978, s. 30, 120, 130; A. Vincenz, *Traité d'anthroponymie houtzoule*, München 1970, s. 560–564.

³³ E. Wolnicz-Pawłowska, *Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim XVI–XIX wiek*, Warszawa 1993, s. 126, 164.

³⁴ I. Mytnik, *Antroponimia Wołynia...*, s. 303.

³⁵ E. Wolnicz-Pawłowska, *Osiemnastowieczne imiennictwo...*, s. 25–26.

³⁶ M. Kojder, *Op. cit.*, s. 320.

³⁷ M. Olejnik, *Op. cit.*, s. 176, 198.

³⁸ E. Wolnicz-Pawłowska, *Antroponimia łemkowska ...*, s. 196, 296, 307.

Patronimy tworzyły model identyfikacyjny dominujący w nieszlacheckim nazewnictwie ukraińskim, również terenów pogranicza polsko-ukraińskiego³⁹. Odegrały ważną rolę także w antroponimii warstwy uprzywilejowanej.

B. Nazwiska odapelatywne

Drugą grupę tworzą nazwiska o etymologii odapelatywnej, przezwiskowej. Większość stanowią wśród nich antroponimy formalnie równe wyrazom pospolitym, powstałe w wyniku onimizacji, czyli przejścia jednostek leksykalnych z płaszczyzny apelatywnej do płaszczyzny proprialnej:

Bida: ukr. *бiдa* „bieda” CYM. Por. *Bida*⁴⁰;

Borowik: ukr. *бopовик* „borowik, gat. grzyba” CYM. Por. *Borowik*⁴¹;

Miedwiedź: ukr. *ведмiдь*, *медвiдь*: strus. *медвѣдь* „niedźwiedź” ECUY;

Łakota: stp. *lakota* „łakomstwo” Sstp., ukr. *лакоти* „ts.” ECUY. Por. *Łakota*⁴².

Pozostałe nazwiska utworzone zostały w wyniku derywacyjnych procesów antroponomastycznych przy pomocy typowych dla antroponimii ukraińskiej formantów *-yk*, *-ko*, *-ec*’:

Kulhawiec: ukr. *кульгавий* „kulawy” CYM. Por. *Kulhawiec*⁴³;

Ohryzko: ukr. *оґриз* „pozostałość”, *оґриза* „smutek”: *ґризти*, *ґризтися* „martwić się, smucić się” ECUY. Por. *Ogryzko*⁴⁴;

Ziatyk: ukr. *зять* „zięć” CYM.

Ten typ nazwisk odgrywał bardzo ważną rolę w identyfikacji stanów nieszlacheckich zarówno na pograniczu polsko-ukraińskim, jak i na ziemiach rdzennej Ukrainy, stanowiąc najliczniejszą po patronimach grupę⁴⁵.

C. Nazwiska modelowe

Jedno nazwisko w omawianym zbiorze jest formacją modelową na *-ski*, utworzoną od nazwy osobowej o etymologii odimiennej lub odapelatywnej:

Kocyłowski: n. os. *Kocyło*, to zaś od im. ukr. *Коць*, *Коця*, *Коцьо*: *Костянтин*, *Микола* TCYI lub od *котити* „toczyć”, *коц* „koc” CYM, może też w związku z n. os. *Kocyl*, *Kocyła*, *Kocyła*: pol. *kocyl* „człowiek niskiego wzrostu; mały nóż z dużą rączką” SW, *Kocił*, *Kociło*: *koc*, *kocić się*⁴⁶.

³⁹ I. Mytnik, *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*, Warszawa 2017; e-book: Warszawa–Lublin 2019.

⁴⁰ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 1, Kraków 1999, s. 34; M. Kojder, *Op. cit.*, s. 177.

⁴¹ M. Olejnik, *Op. cit.*, s. 184, 216.

⁴² K. Rymut, *Op. cit.*, t. 1, Kraków 1999, s. 33.

⁴³ *Ibidem*, s. 488.

⁴⁴ M. Kojder, *Op. cit.*, s. 142.

⁴⁵ I. Huk, *Op. cit.*, s. 439–440; M. Kojder, *Op. cit.*, s. 319; I. Mytnik, *Imiennictwo ziemi chełmskiej...*, s. 181; Idem, *Antroponimia Wołynia...*, s. 250, 301–302; M. Olejnik, *Op. cit.*, s. 196, 212; E. Wolnicz-Pawłowska, *Osiemnastowieczne imiennictwo...*, s. 120; Л. Яшук, *Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.*: автореф. дис. ... канд. філ. наук., Київ 2008, с. 6.

⁴⁶ K. Rymut, *Op. cit.*, t. 1, Kraków 1999, s. 420

Przytoczone nazwiska należy uznać za typowe dla polsko-ukraińskiego pogranicza zarówno jeśli chodzi o ich pierwotną semantykę (patronimy i formacje charakteryzujące, odapelatywne), jak też strukturę i pochodzenie podstaw motywacyjnych. W ogromnej większości są to antroponimy o etymologii ukraińskiej. Możliwa dwumotywacyjność podstaw słotwórczych wynika z bliskiego pokrewieństwa z językiem polskim oraz ze rozumiałych na terenach pogranicza kontaktów i wpływów międzyjęzykowych. Podyktowane są nimi również formy noszące znamiona fonetycznej polonizacji.

Zakończenie

Przedstawieni święci wyznania prawosławnego w czasie I wojny światowej byli ofiarami prześladowań ze strony władz austro-węgierskich i ginęli w austriackich obozach koncentracyjnych. Przed wybuchem II wojny światowej oraz w czasie jej trwania byli represjonowani przez Niemców i zwykłych złoczyńców, a w przypadku tych, którzy wyemigrowali do Rosji – przez władzę radziecką. Z kolei wyniesieni na ołtarze grekokatolicy byli ofiarami represji władz sowieckich na Ukrainie po Soborze Lwowskim 1946 r., który niejako przypieczętował rozpoczętą w 1939 r. przez rosyjskie władze okupacyjne politykę niszczenia unickich struktur cerkiewnych i rozszerzania wpływów Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej⁴⁷. Na mocy postanowień soboru Cerkiew grekokatolicka została zlikwidowana, a jej majątek wraz z wiernymi przekazano Cerkwi prawosławnej. Nieposłusznych kapłanów zsyłano do łagrów. Ich prześladowcami w czasie II wojny byli również hitlerowcy, a po wojnie polskie władze komunistyczne.

Zarówno prawosławni, jak i grekokatolicy męczennicy z południowego Podlasia, Lubelszczyzny i Łemkowszczyzny oddali życie za wiarę chrześcijańską i wierność swemu wyznaniu.

Analiza historyczno-językowa ich imion i nazwisk (łącznie 34 jednostki) wskazuje na kontynuację ukraińskiej tradycji imienniczej oraz ścisły związek z ukształtowanym w czasach historycznych systemem antroponimicznym. Mimo zmieniającej się przynależności państwowej omawianych terenów zachował on swoje cechy ukraińskie. Imiona w ukraińskiej wersji językowej w większości znajdują poświadczenie w bizantyjsko-ruskim kalendarzu liturgicznym, zaś nazwiska wykazują wyraźny związek z antroponimią pogranicza polsko-ukraińskiego, a także znaczne podobieństwo do imiennictwa innych terytoriów Ukrainy, głównie dawnego Wołynia i województwa ruskiego, opartego na typie nazwiska patronimicznego, charakterystycznego dla środowiska mieszczańskiego i chłopskiego. Zbieżności te dostrzegalne są również w warstwie sufiksalnej. Ukraińskie cechy językowe tych antroponimów świadczyć mogą również o poczuciu odrębności kulturowej,

⁴⁷ J. Stocki, *Lwowski Sobór 8-10 marca 1946 roku: przygotowania, przebieg i skutki. Rola systemu totalitarnego* [w:] „Pamięć i Sprawiedliwość”, 1(14), 2009, s. 237.

konfesyjnej i językowej ich nosicieli i przodków. Z kolei cechy polskie obrazują specyfikę omawianego imiennictwa uwarunkowaną kontaktami międzykulturowymi i międzyjęzykowymi.

Wykaz skrótów

cerk.	– cerkiewny
gat.	– gatunek
gr.	– grecki
hebr.	– hebrajski
im.	– imię
ks.	– ksiądz
łac.	– łaciński
niem.	– niemiecki
n. os.	– nazwa osobowa
o.	– ojciec
pol.	– polski
por.	– porównaj
psł.	– prasłowiański
pw.	– pod wezwaniem
s.	– siostra
stp.	– staropolski
strus.	– staroruski
stskand.	– staroskandynawski
superlat.	– superlativus
ts.	– to samo
ukr.	– ukraiński
złoż.	– złożony
zob.	– zobacz

Skróty literatury

SJP – *Słownik języka polskiego*, pod red. M. Szymczaka, t. 1–3, Warszawa 1996.

SEM – *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, cz. 1. *Oda-pelatywne nazwy osobowe*, opr. A. Cieślíkowa, przy współudziale J. Szymowej i K. Rymuta, Kraków 2000; cz. 2. *Nazwy osobowe pochodzenia chrześcijańskiego*, opr. M. Malec, Kraków 1995; cz. 3. *Odmiejscowe nazwy osobowe*, opr. Z. Kaleta, przy współudziale E. Supranowicz i J. Szymowej; cz. 4. *Nazwy osobowe pochodzące od etników*, opr. E. Supranowicz, Kraków 1997; cz. 5. *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, opr. Z. Klimek, Kraków 1997; cz. 6. *Nazwy heraldyczne*, opr. M. Bobowska-Kowalska, Kraków 1995; cz. 7. *Suplement. Rozwiązanie licznych zagadek staropolskiej antroponimii*, pod red. A. Cieślíkowej, Kraków 2002.

- Sstp – *Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. 1–11, Warszawa–Wrocław–Kraków–Gdańsk–Łódź 1953–2011. Suplement cz. 1., pod red. E. Deptuchowej, Kraków 2014.
- SW – *Słownik języka polskiego*, pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego, W. Niedźwiedzkiego, t. 1–13, Warszawa 1900–1927 (tzw. *Słownik warszawski*).
- Грін. – Б. Грінченко, *Словарь української мови*, т. 1–14, Київ 1907–1909. [B. Grinčenko, *Slovar' ukraïns'koï movi*, t. 1–14, Kiïv 1907–1909.]
- ЕСУМ – *Етимологічний словник української мови*, за ред. О. Мельничука та ін., т. 1–16, Київ 1982–2012. [*Etimologičnij slovník ukraïns'koï movi*, за ред. О. Mel'ničuka та ін., т. 1–16, Kiïv 1982–2012.]
- СУМ – *Словник української мови*, за ред. А. Бурячка та ін., т. 1–11, Київ 1970–1980. [*Slovník ukraïns'koï movi*, за ред. А. Buráčka та ін., т. 1–11, Kiïv 1970–1980.]
- ТСУІ – Трійняк І., *Словник українських імен*, Київ 2005. [Trijňák Ī., *Slovník ukraïns'kih imen*, Kiïv 2005.]

LITERATURA / REFERENCES

- Bieńkowski L., *Chelmska diecezja, II: Diecezja prawosławna* [w:] *Encyklopedia katolicka*, pod red. R. Łukszyka, L. Bieńkowskiego, F. Gryglewicz, t. 3, Lublin 1989.
- Bogdanowicz E., *Nazwiska z komponentem -k- w części sufiksальной na podstawie XVIII-wiecznych ksiąg metrykalnych południowej Białostoczczyzny* [w:] *Onimizacja i apelatywizacja*, pod red. Z. Abramowicz, E. Bogdanowicz, Białystok 2006.
- Charkiewicz J., *Święci Cerkwi prawosławnej w Polsce. Ilustrowana historia*, Warszawa 2017.
- Dacewicz L., *Rola sufiksu -uk w kulturze nazewniczej Podlasia* [w:] *Manuscula Linguistica in honorem Aleksandrae Cieślíkowa oblata*, pod red. K. Rymuta, Kraków 2006.
- Gil A., *Chelmska diecezja unicka 1596–1810. Dzieje i organizacja*, Lublin 2005.
- Huk I., *Klasyfikacja i analiza słowotwórcza antroponimów w dawnej ziemi chełmskiej* [w:] „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze”, 6–7, 1998.
- Kojder M., *Antroponimia historyczna starostwa hrubieszowskiego w XVI i XVIII wieku*, Lublin 2014.
- Kojder M., *Antroponimia historyczna wiernych chełmskiej diecezji grecko-unickiej (1662–1810)*, Lublin 2019.
- Kuligowski J., *Kościół Wschodni na Ziemi Chełmskiej i południowym Podlasiu od chrystianizacji do końca XVI wieku* [w:] „Rocznik Mazowiecki”, 12, 2000.
- Mytnik I., *Antroponimia Wołynia w XVI–XVIII wieku*, Warszawa 2010.
- Mytnik I., *Imiennictwo ziemi chełmskiej w XVI–XVII wieku*, Warszawa 2017; e-book: Warszawa–Lublin 2019.
- Mytnik I., *Słownik historyczno-etymologiczny antroponimów ziemi chełmskiej XVI–XVII wieku*, Warszawa 2017; e-book: Warszawa–Lublin 2022.
- Olejniki M., *Antroponimia starostwa grabowieckiego (XVI–XVIII w.)*, Lublin 2019.
- Rymut K., *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. 1–2, Kraków 1999–2001.
- Stocki J., *Lwowski Sobór 8-10 marca 1946 roku: przygotowania, przebieg i skutki. Rola systemu totalitarnego* [w:] „Pamięć i Sprawiedliwość”, 1 (14), 2009.
- Vincenz A., *Traité d'anthroponymie houtzoule*, München 1970.

- Wojewoda Z., *Zarys historii Kościoła greckokatolickiego w Polsce w latach 1944–1989*, Kraków 1994.
- Wolnicz-Pawłowska E., *Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim XVI–XIX wiek*, Warszawa 1993.
- Wolnicz-Pawłowska E., *Osiemnastowieczne imiennictwo ukraińskie w dawnym województwie ruskim*, Wrocław 1978.
- Złotkowski P., *Antroponimia historyczna mieszczan i chłopów Brańska i okolic w ujęciu statycznym i dynamicznym*, Lublin 2017.
- Бубній М., Іван Зятук, Львів 2003. [Bubnij M., *Īvan Zătik*, L'viv 2003.]
- Енциклопедія історії України, ред.: В. Смолій et al., т. 1–10, Київ 2003–2019. [Encyklopediâ istoriï Ukraïni, red. V. Smolij et al., t. 1–10, Kiïv 2003–2019.]
- Енциклопедія українознавства, ред. В. Кубійович, т. 1–14, Львів 1993–2003. [Encyklopediâ ukraińoznavstva, red. V. Kubijovič, t. 1–14, L'viv 1993–2003.]
- Микуш І., Сиртин Р., Блаженна Олімпія Біда свідок невинних страждань монашества, 2005, http://www.sokal.lviv.ua/relihiia-olimpiia_bida.html, [12.10.2022]. [Mikuš Ī., Sirtin R., *Blaženna Olimpiâ Bida svïdok nevinnih straždan' monašestva*, 2005.]
- Чучка П., Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник, Львів 2005. [Čučka P., *Prizviša zakarpats'kih ukraińciv. Īstoriko-etimologičnij slovník*, L'viv 2005.]
- Чучка П., *Слов'янські особові імена українців*, Ужгород 2011. [Čučka P., *Slov`âns'ki osobovî imena ukraińciv*, Užgorod 2011.]
- Яшук Л., *Антропонімія Житомирщини XVI–XVII ст.*: автореф. дис. ... канд. філол. наук, Київ 2008. [Âșuk L., *Antroponimiâ Žitomirșini XVI–XVII st.*: avtoref. dis. ... kand. filol. nauk, Kiïv 2008.]

Mytnik Irena – prof. dr hab., językoznawca, Katedra Ukrainistyki, Uniwersytet Warszawski. Autorka prac z zakresu onomastyki polskiej i ukraińskiej, socjolingwistyki, dawnych kontaktów językowych polsko-ukraińskich na pograniczu, historii kształtowania się nowego ukraińskiego języka literackiego w Galicji w pierwszej połowie XIX w., dialektologii terenów pogranicza polsko-ukraińskiego, glottodydaktyki, leksykografii, leksykologii oraz duchowości chrześcijańskiej.